

УДК 323:342.4:351.86(477)

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-1\(73\)-12](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-1(73)-12)

Ігор ПОПОВ

аспірант кафедри інформаційної, бібліотечної, архівної справи та соціально-політичних і гуманітарних дисциплін, Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»,
ipopov@e-u.edu.ua

ORCID: 0009-0000-6956-6393

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБМЕЖЕНЬ У ВІДПОВІДНОСТІ З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ В УМОВАХ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Автором досліджено законодавче забезпечення обмежень відповідно до міжнародних стандартів в умовах введення режиму воєнного стану в сучасній Україні. Проведений аналіз актуальності проблеми, обґрунтовано необхідність вдосконалення законодавства з метою відповідності міжнародним стандартам прав людини та гуманітарного права. В ході дослідження були виявлені ключові аспекти українського законодавства, які потребують удосконалення для гарантування відповідності міжнародним стандартам. Автором проаналізовано міжнародні норми, зокрема Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Європейська конвенція з прав людини, і встановлено їхню відповідність чи невідповідність українському законодавству. Підкреслено важливість забезпечення прав громадян та дотримання процедур введення режиму воєнного стану відповідно до міжнародних стандартів. Висновок статті підкреслює необхідність подальшого удосконалення законодавства і впровадження додаткових механізмів контролю з метою забезпечення відповідності українських норм міжнародним стандартам прав людини та гуманітарного права.

Ключові слова: політичний процес, політична система, законодавче забезпечення, обмеження, міжнародні стандарти, воєнний стан, конфлікт.

Ihor Popov. LEGISLATIVE PROVISION OF RESTRICTIONS IN ACCORDANCE WITH INTERNATIONAL STANDARDS UNDER THE CONDITIONS OF THE MARTIAL STATE REGIME IN MODERN UKRAINE

The author investigated the legal provision of restrictions in accordance with international standards in the conditions of the introduction of martial law in modern Ukraine. An analysis of the urgency of the problem was carried out, the need to improve the legislation in order to comply with international standards of human rights and humanitarian law was substantiated. In the course of the study, key aspects of Ukrainian legislation were identified that require improvement to ensure compliance with international standards. The author analyzed international norms, in particular the International Covenant on Civil and Political Rights and the European Convention on Human Rights, and established their compliance or non-compliance with Ukrainian legislation. The importance of ensuring the rights of citizens and observing the procedures for introducing martial law in accordance with international standards was emphasized. The conclusion of the article emphasizes the need for further improvement of legislation and implementation of additional control mechanisms in order to ensure compliance of Ukrainian norms with international standards of human rights and humanitarian law.

Key words: political process, political system, legislation, restrictions, international standards, martial law, conflict.

Постановка проблеми. Постановка проблеми полягає в необхідності удосконалення законодавчого забезпечення обмежень у відповідності з міжнародними стандартами в умовах режиму воєнного стану в сучасній Україні. Актуальність цієї проблеми очевидна в контексті сучасної ситуації на сході України, де військовий конфлікт триває вже протягом тривалого часу. Недостатня відповідність законодавства міжнародним стандартам прав людини та гуманітарного права може призвести до порушень прав громадян, порушень міжнародних норм та створити загрозу безпеці та стабільності у країні. Таким чином, актуальність проблеми полягає у необхідності вирішення цього питання для забезпе-

чення правової державності та міжнародної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми ролі законодавчого забезпечення обмежень у відповідності з міжнародними стандартами в умовах режиму воєнного стану в сучасній Україні досліджували такі науковці, як: Н. Камінська, С. Чернявський, О. Перунова, О. Кота, А. Гриняка, Н. Міловської, М. Хоменка, С. Матвеев, О. Романова, А. Михайлик, Д. Смотрич, Л. Браїлко, В. Чітак, Ю. Усманов та інші.

Мета статті. Метою статті є проаналізувати роль та ефективність законодавчого забезпечення обмежень у відповідності з міжнародними стандартами в умовах режиму

воєнного стану в сучасній Україні та запропонувати шляхи його подальшого вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день, коли Україна зіткнулася з агресіями РФ, оголошення воєнного стану стає необхідністю без відмови, щоб забезпечити безпеку та недоторканість як громадян, так і території нашої держави. Проте, важливо розуміти, що воєнний стан не означає зняття гарантій прав людини та основних свобод. Під час воєнного стану, коли влада вживає рішучих заходів для забезпечення безпеки, важливо пам'ятати про невід'ємність та недоторканність прав людини. Обмеження, які можуть бути запроваджені, повинні бути обґрунтованими, пропорційними та відповідати міжнародним стандартам прав людини та гуманітарного права. Вони повинні бути націлені на забезпечення безпеки та захисту, а не на дискримінацію чи обмеження особистих свобод.

Важливо наголосити, що аналіз законодавства, яке регулює обмеження під час воєнного стану є важливий для забезпечення відповідності міжнародним стандартам та збереження основних принципів правової держави. Це важливий крок у забезпеченні того, щоб державні заходи залишалися справедливими та прозорими, а громадяни могли бути впевнені в захисті своїх прав та свобод у будь-який час.

С. Матвеев та О. Романова [6, с. 76–80] зазначають, що дослідження міжнародних стандартів є ключовим етапом при аналізі законодавчого забезпечення обмежень у відповідності з міжнародними стандартами в умовах воєнного стану. На їхню думку, важливо розглянути основні джерела міжнародного права, які має врахувати Україна.

Отже, після аналізу міжнародних стандартів та зобов'язань України в умовах воєнного стану можна зробити наступні висновки. Україна, як член міжнародного співтовариства різноманітних конвенцій, зобов'язана дотримуватися міжнародних стандартів у всіх обставинах, включаючи воєнний стан. Під час воєнного стану, влада має обов'язок забезпечити захист прав та свобод громадян відповідно до міжнародних гуманітарних норм, зокрема Женевських конвенцій. Будь-які обмеження прав та свобод в умовах воєнного стану повинні бути обґрунтованими, пропорційними та необхідними для забезпечення безпеки та стабільності країни. Забезпечення відповідності заходів, які приймаються урядом під час воєнного стану, основним принципам правової держави є ключовим аспектом для забезпечення справедливості та легітимності.

Отже, ретельне дотримання міжнародних стандартів та правових зобов'язань в умовах воєнного стану є важливим для забезпечення захисту прав та свобод громадян та міжнародного миру та безпеки.

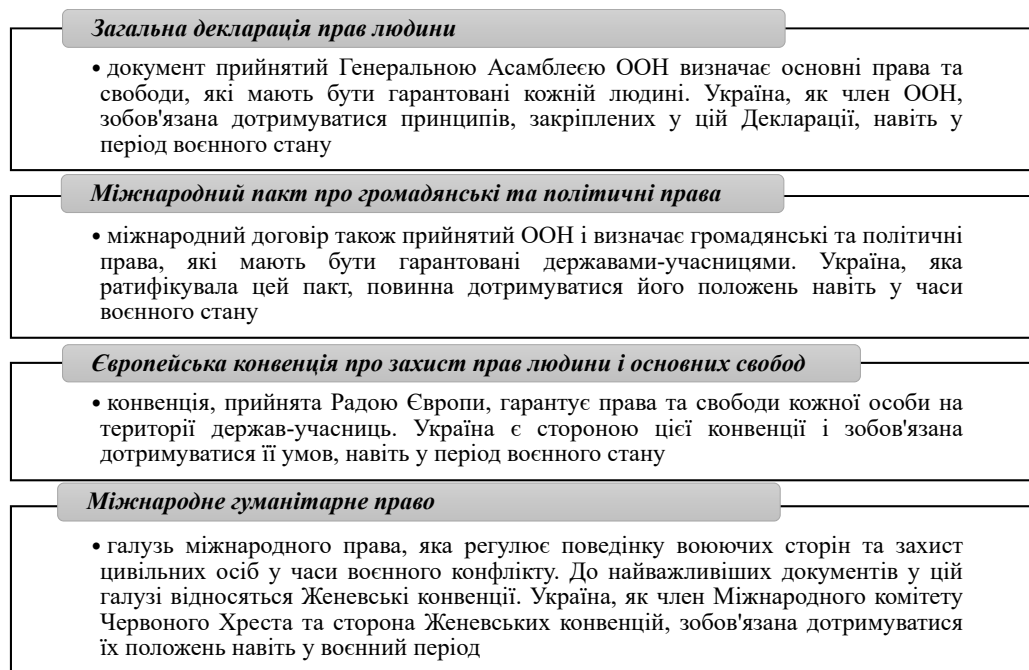


Рис. 1. Міжнародні стандарти та зобов'язання України в умовах воєнного стану

Розроблено автором

Таблиця 1

Аналіз нормативно-правових актів України щодо введення воєнного стану та пов'язаних обмежень

Нормативно-правовий акт	Дата\Номер	Короткий опис	Прогалини (недоліки)
Конституція України [4]	№ 254к/96-ВР від 28 червня 1996	основний закон України, встановлює права, обов'язки та принципи функціонування держави	визначає загальні принципи, але не конкретизує деталей введення та реалізації воєнного стану
«Про правовий режим воєнного стану» Закон України [12]	№ 389-VIII від 12 травня 2015	регулює порядок введення, дії та припинення воєнного стану в Україні	може бути не вичерпним у визначенні всіх ситуацій, що виникають у зв'язку з воєнним станом
«Про введення воєнного стану в Україні» Указ Президента України [9]	№ 64/2022 від 24 лютого 2022	затверджує Указ Президента «Про введення воєнного стану в Україні»	можливі неясності або недоліки у визначенні процедури введення воєнного стану та обсягу повноважень, наданих у цьому статусі
«Про введення воєнного стану в Україні» Закон України [10]	№ 2102-IX від 24 лютого 2022	вводить воєнний стан в Україні	може бути відчутна нестабільність, оскільки рішення про введення воєнного стану зазвичай приймається однією особою і може бути суб'єктивним
«Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану» Постанова Кабінету Міністрів України [11]	№ 753 від 13 липня 2011	встановлює порядок залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт у воєнний час	може бути несумісною з сучасними потребами або містити прогалини у визначенні обов'язків та прав осіб у сучасних умовах
«Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» Постанова Кабінету Міністрів України [2]	№ 998 від 31 жовтня 2012	вирішує питання компенсації за майно, примусово відчужене в умовах воєнного чи надзвичайного стану	може бути несумісною з реальними можливостями держави чи потребами громадян у випадку масового примусового відчуження майна
«Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану» Постанова Кабінету Міністрів України [8]	№ 573 від 08 липня 2020	регулює питання введення та реалізації правового режиму воєнного стану	може містити прогалини у визначенні конкретних заходів, що можуть бути необхідними в умовах воєнного стану, або не враховувати деякі аспекти реального життя

Розроблено автором [13, с. 121–127].

Слід розглянути та провести аналіз різних нормативно-правових актів України, які регулюють введення воєнного стану та пов'язані з ним обмеження. Нижче наведена таблиця, яка надає короткий огляд цих актів разом з їхніми основними характеристиками та недоліками.

В цілому, нормативно-правові акти України, що регулюють введення воєнного стану, мають деякі недоліки, які потребують оновлення та уточнення. Важливо забезпечити відповідність цих актів міжнародним стандартам прав людини та гуманітарному праву

для забезпечення справедливості та захисту прав громадян в умовах кризових ситуацій.

Окремо необхідно відмітити думку вчених В. Чітака та Ю. Усманова [13, с. 271–277], які вважають, що українське законодавство передбачає ряд обмежень у воєнний період, зокрема:

– *обмеження свободи руху*: під час воєнного стану можуть бути введені обмеження щодо переміщення осіб, встановлення зон обмеженого доступу або введення комендатури;

– *обмеження свободи слова*: законодавство може передбачати обмеження щодо поширення інформації, зокрема цензуру засобів масової інформації, для забезпечення безпеки та військової стратегії;

– *обмеження прав на збори та мітинги*: воєнний стан може призвести до обмеження прав громадян на мирні збори, мітинги та демонстрації у інтересах загальної безпеки та уникнення загрози громадського порядку;

– *обмеження прав на особисту та приватну власність*: законодавство може передбачати можливість примусового вилучення або використання особистої власності громадян у воєнний період в інтересах національної оборони;

– *обмеження права на працю та підприємницьку діяльність*: у воєнний період можуть бути введені обмеження щодо права на працю та підприємницьку діяльність з метою мобілізації ресурсів для військових потреб [14, с. 271–277].

Отже, ці обмеження можуть бути введені на тимчасовій основі у виняткових ситуаціях для забезпечення національної безпеки та захисту громадян. Важливо, щоб вони були пропорційними, необхідними та відповідали основним принципам міжнародного права.

Підкреслено, що оцінка відповідності обмежень, встановлених українським законодавством під час воєнного стану, міжнародним стандартам має вирішальне значення для забезпечення дотримання прав людини та гуманітарних принципів. Перш за все, слід врахувати, чи є обмеження, встановлені в умовах воєнного стану, обов'язковими для досягнення законних метою, таких як забезпечення безпеки та захисту національних інтересів. Обмеження повинні бути пропорційними до військової загрози чи іншої надзвичайної ситуації. Це означає, що вони не повинні перевищувати того, що є необхідним для досягнення своєї мети. Обмеження повинні відповідати міжнародним стандартам прав людини, зокрема Міжнародному пакту про громадянські і політичні права та Європейській конвенції з прав людини. Це означає, що права, такі як свобода слова, право на працю та право на особисту власність, повинні бути обмежені лише у тій мірі, яка є необхідною для забезпечення безпеки та публічного порядку. Важливо мати механізми для постійного моніторингу обмежень та їх перегляду з метою забезпечення їхньої відповідності міжнародним стандартам та актуальності в умовах збіднюючої ситуації [3].

Взагалі, що обмеження, які встановлені в українському законодавстві у воєнний період, повинні бути справедливими, пропорційними та відповідати міжнародним стандартам прав людини та гуманітарного права.

Окремо необхідно відмітити думку А. Михайлика [7, с. 82–87] та розглянути пропозиції, щодо удосконалення законодавчого забезпечення обмежень у відповідності з міжнародними стандартами такі, як:

– *уточнення критеріїв необхідності та пропорційності обмежень*: проведення додаткового дослідження для чіткого визначення обмежень, які є необхідними та пропорційними у воєнний період;

– *підвищення ефективності механізмів контролю та нагляду*: розгляд можливості покращення системи контролю за впровадженням обмежень, включаючи створення незалежних органів для моніторингу дотримання міжнародних стандартів;

– *забезпечення доступу до правосуддя та захисту прав громадян*: вдосконалення механізмів доступу до судового захисту для громадян у разі порушення їхніх прав під час воєнного стану;

– *проведення просвітницької роботи та навчання*: організація інформаційних кампаній та навчальних програм щодо прав людини та гуманітарного права для громадян та публічних службовців;

– *залучення міжнародних механізмів моніторингу*: розгляд можливості включення міжнародних організацій та експертів для контролю за впровадженням обмежень та їх відповідності міжнародним стандартам.

Отже, ці пропозиції спрямовані на покращення забезпечення дотримання прав людини та гуманітарного права у воєнний період у відповідності з міжнародними стандартами.

Висновок. Таким чином, проаналізувавши вищезазначене, можна дійти висновку, що законодавче забезпечення обмежень у відповідності з міжнародними стандартами в умовах режиму воєнного стану в сучасній Україні потребує подальшого вдосконалення. Необхідно врахувати принципи необхідності, пропорційності та забезпечення прав людини для забезпечення справедливих та відповідних заходів, що відповідають міжнародним стандартам прав людини та міжнародному гуманітарному праву. Удосконалення такого законодавства сприятиме підтримці принципів правової держави та міжнародного співтовариства в умовах воєнного конфлікту.

Література:

1. Ващенко К. О. Політологія для вчителя. К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко. Київ : Вид. ім. М. П. Драгоманова, 2011. 406 с.
2. Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2012 р. № 998 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998-2012-%D0%BF#Text>
3. Камінська Н. В., Чернявський С. С., Перунова О. С. Законодавче регулювання та міжнародні стандарти гендерної рівності : лекція. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020 р. 23 с. URL: <https://dsns.gov.ua/upload/9/5/8/1/2020-5-20-112-leksiya-2.pdf>
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
5. Кота О. О., Гриняка А. Б., Міловської Н. В., Хоменка М. М. Правова система України в умовах воєнного стану : збірник наукових праць. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022 р. 540 с.
6. Матвеев С. В., Романова О. М. Юридичний механізм обмеження прав людини в умовах воєнного стану в Україні. *Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право.* № 2, 2023 р. С. 76–80.
7. Михайлик А. С. До питання нормативно-правового регулювання захисту персональних даних працівників в Україні. *Право.* № 72, 2022 р. С. 82–87.
8. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 08 липня 2020 р. № 573 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#Text>
9. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
10. Про введення воєнного стану в Україні: Указу Президента України від 24 лютого 2022 р. № 2102-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2102-20>
11. Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 р. № 753 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/573-2020-%D0%BF>
12. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/389-19>
13. Смотрич Д. , Браїлко Л. Інформаційна безпека в умовах воєнного стану. *Право.* № 77, 2022 р. С. 121–127 URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/06/22-2.pdf>
14. Чітак В. В., Усманов Ю. І. Міжнародний і національно-правовий аналіз стану інформаційної безпеки України в умовах збройного конфлікту. *Право.* № 76, 2023 р. С. 271–277.
15. Semenets-Orlova I., Kushnir V., Rodchenko L., Chernenko I., Druz O., Rudenko M. Organizational Development and Educational Changes Management in Public Sector (Case Of Public Administration During War Time), *Intern. Journal of Profess. Bus. Review*, 2023, 8, 01–15, <https://doi.org/10.26668/businessreview/2023.v8i4.1699>